

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Materiał opracowany przez Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Warszawie

Institucja Zarządzająca PROW 2014-2020 Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Materiał współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej

„Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

DIAGNOZA STANU ZASOBÓW WODNYCH WRAZ Z PROPOZYCJAMI INWESTYCJI WPŁYWAJĄCYCH NA POPRAWĘ GOSPODARKI WODNEJ NA TERENIE POWIATU PŁOŃSKIEGO

PECTORE ECO

„Pectore – Eco” Sp. z o.o.
ul. Dolnych Wałów 1 lok. 22
44-100 Gliwice

www.pectore-eco.pl

Gliwice, grudzień 2021 r.

Spis treści

1	Wstęp	3
2	Lista aktualnych dokumentów strategicznych.....	12
3	Diagnoza zasobów wodnych	16
4	Identyfikacja potrzeb i problemów w zakresie gospodarki wodnej powiatu	22
	4.1. Rolnictwo.....	22
	4.2. Środowisko	24
	4.3 Inne potrzeby/problemy	30
5	Określenie celów strategicznych.....	31
6	Lista inwestycji i lokalnych działań do podjęcia w powiecie	31

Niniejsza ekspertyza pn.: „Diagnoza stanu zasobów wodnych wraz z propozycjami inwestycji wpływających na poprawę gospodarki wodnej na terenie powiatu płońskiego” została zrealizowana na zlecenie Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Warszawie.

Celem zamówienia było opracowanie ekspertyzy przedstawiającej diagnozę stanu zasobów wodnych, identyfikujących potrzeby i problemy w zakresie gospodarki wodnej oraz zawierających propozycję inwestycji oraz lokalnych działań do podjęcia w powiecie w zakresie racjonalnego gospodarowania wodą.

Zasoby wodne naszego kraju są niewielkie, średnio na mieszkańca przypada ok. 1100 m³ wody¹, przy średniej europejskiej 2,5-krotnie większej. Klimat i stan środowiska generują wiele wzajemnie powiązanych czynników, procesów i zjawisk – warunki hydrologiczno-hydrodynamiczne, zjawiska klimatyczne, budowa geologiczna, rzeźba terenu, elementy biotyczne, sposób zagospodarowania i wykorzystywania zasobów naturalnych, w tym wód. Należy zaznaczyć, iż zmiany klimatu następują szybko, w ostatnich latach, ekstremalne zjawiska tj. powodzie i susze, uległy znacznemu nasileniu. W Polsce susze występowały dwukrotnie częściej przez ostatnie dziesięć lat, niż to miało miejsce w ubiegłych dekadach. Skutki tych zjawisk dotknęły zwłaszcza sektor rolniczy.

Powyższa sytuacja niejako wymusza podjęcie działań, których celem powinno być dostosowanie się sektora rolniczego – adaptacja do zmian klimatu. Ogromną rolę w tym zakresie odgrywa odpowiednie gospodarowanie zasobami wodnym na terenach użytkowanych rolniczo. Niniejsza ekspertyza diagnozuje stan zasobów na obszarze powiatu, identyfikuje kluczowe potrzeby i problemy ze wskazaniem możliwych do podjęcia działań inwestycyjnych, ale również zwraca uwagę na kierunki niezbędnych zmian dla poprawy stanu zasobów wodnych na obszarach rolnych.

W odpowiedzi na przytoczone problemy, w kontekście potrzeb interesariuszy na obszarach rolniczych, podjęto operację: „Wsparcie dla tworzenia Lokalnych partnerstw ds. Wody”, której celem jest stworzenie pierwszej w Polsce sieci współpracy między lokalnym społeczeństwem w zakresie gospodarki wodnej². Beneficjentem końcowym projektu mają być rolnicy i mieszkańcy obszarów wiejskich, którzy korzystają z zasobów wodnych na danym terenie. W tej współpracy kluczową rolę odgrywać będą także jednostki zarządzające zasobami wodnymi, inwestujące w gospodarkę wodną oraz wpierające indywidualnych rolników w pozyskiwaniu środków finansowych (MRiRW, PGW WP, CDR, ODR, spółki wodne, samorzady).

1 Wstęp

W niniejszym rozdziale zawarto podstawowe informacje o analizowanym obszarze, które niezbędne są do dalszej diagnozy stanu zasobów wodnych na terenie powiatu.

Położenie, podział administracyjny

Powiat płoński leży w północno-zachodniej części województwa mazowieckiego, sąsiaduje z ośmioma powiatami:

- nowodworskim,
- sochaczewskim,

¹ dane GUS za 2019 r.

² <https://woda.cdr.gov.pl/>

- płońskim,
- sierpeckim,
- żuromińskim,
- mławskim,
- ciechanowskim,
- pułtuskim.

Powierzchnia powiatu wynosi 1380 km² i zamieszkuje go 87 tys. osób. W 2019 roku gęstość zaludnienia wynosiła 63 os/km². W skład powiatu wchodzi 12 gmin:

- Płońsk (gmina miejska),
- Raciąż (gmina miejska),
- Czerwińsk nad Wisłą (gmina miejsko – wiejska),
- Sochacin (gmina miejsko – wiejska),
- Baboszewo (gmina wiejska),
- Dzierżążnia (gmina wiejska),
- Joniec (gmina wiejska),
- Naruszewo (gmina wiejska),
- Nowe Miasto (gmina wiejska),
- Płońsk (gmina wiejska),
- Raciąż (gmina wiejska),
- Załuski (gmina wiejska)³.

Miasto i gmina miejska Płońsk jest siedzibą powiatu płońskiego⁴. Podział administracyjny powiatu przedstawia Rysunek 1.

Obszar powiatu płońskiego administrowany jest przez PGW WP Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie. Jednostkami podlegającymi RZGW w Warszawie, na terenie powiatu, bezpośrednio i lokalnie zajmującymi się gospodarowaniem wodami są dwa zarząd zlewni: Zarząd Zlewni w Ciechanowie z zasięgiem 1175 km² oraz Zarząd Zlewni we Włocławku zajmujący powierzchnię 205 km² powiatu płońskiego⁵. Warto zaznaczyć, iż przebieg granic administrowania wodami jest różny od przebiegu granic jednostek samorządu terytorialnego, gdyż wynika z hydrograficznego podziału kraju na obszary dorzeczy oraz poszczególne zlewnie.

³ Raport o stanie powiatu płońskiego za 2020 rok, 05.2021, Płońsk

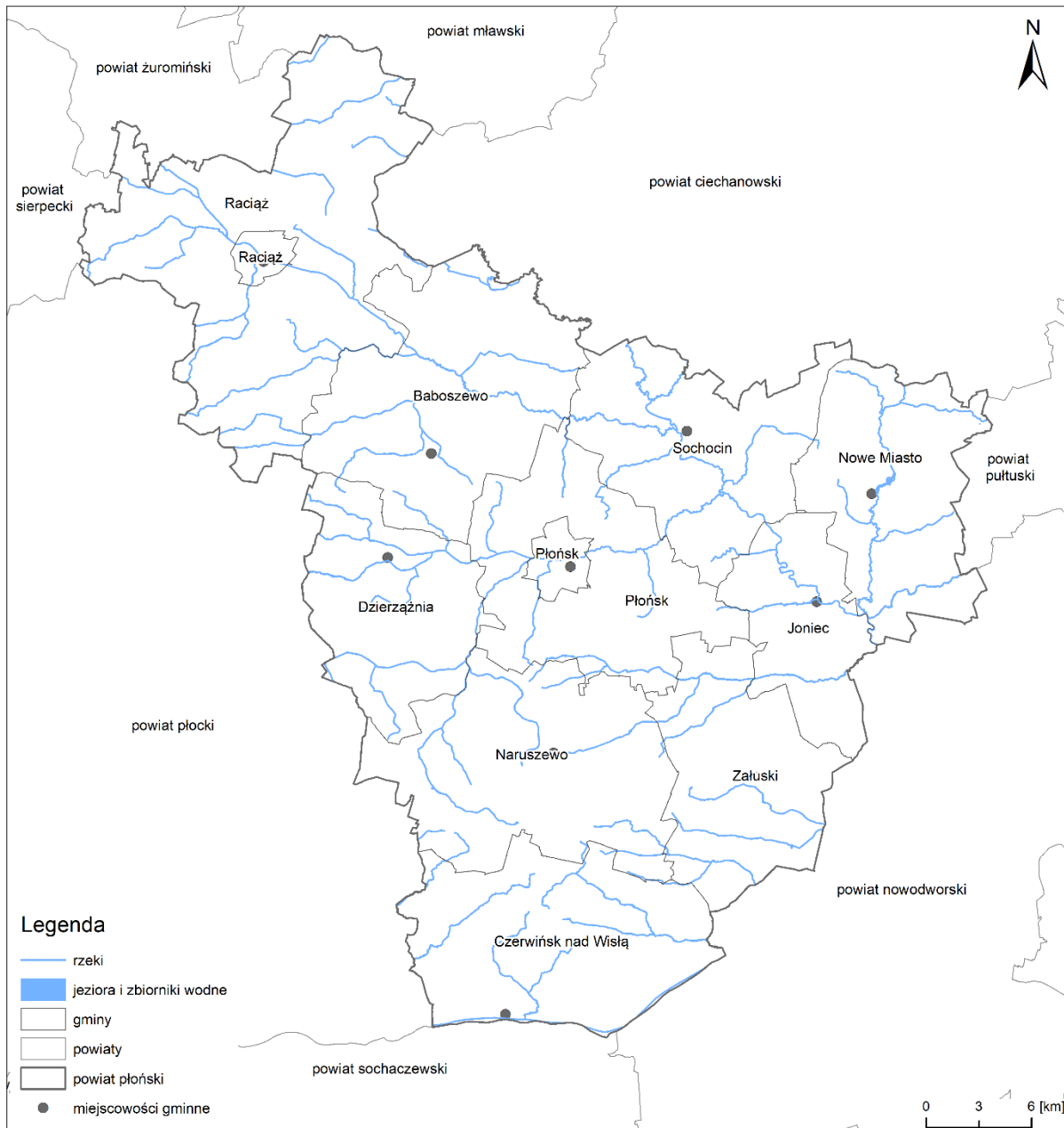
⁴ <https://www.powiat-plonski.pl>

⁵ Dane KZGW: <https://www.kzgw.gov.pl/index.php/pl/jednostki-organizacyjne/mapa-obszarow-dzialania>

Rysunek 1 Położenie administracyjne.

źródło: opracowanie własne na podstawie MPHP 10 oraz danych GUGIK: <https://www.geoportal.gov.pl/dane/panstwowy-rejestr-granic>

Użytkowanie terenu, obszary cenne przyrodniczo

Strukturę użytkowania terenu w powiecie płońskim zanalizowano na podstawie projektu CORINE Land Cover 2018 (CLC 2018). Na obszarze omawianego powiatu dominują tereny o charakterze rolnym. W szczególności przeważają grunty orne, zajmujące 63,7% powierzchni terenu, które wraz z uprawami trwałymi, łąkami i pastwiskami oraz obszarami upraw mieszanych stanowią aż 81,2% obszaru zajmowanego przez tereny rolne. W pokryciu terenu, omawianego obszaru lasy i ekosystemy seminaturalne obejmują swym zasięgiem 15,5% powierzchni powiatu płońskiego. Tereny antropogeniczne obejmują jedynie 2,5% powierzchni użytkowanego terenu. Najmniejszy udział

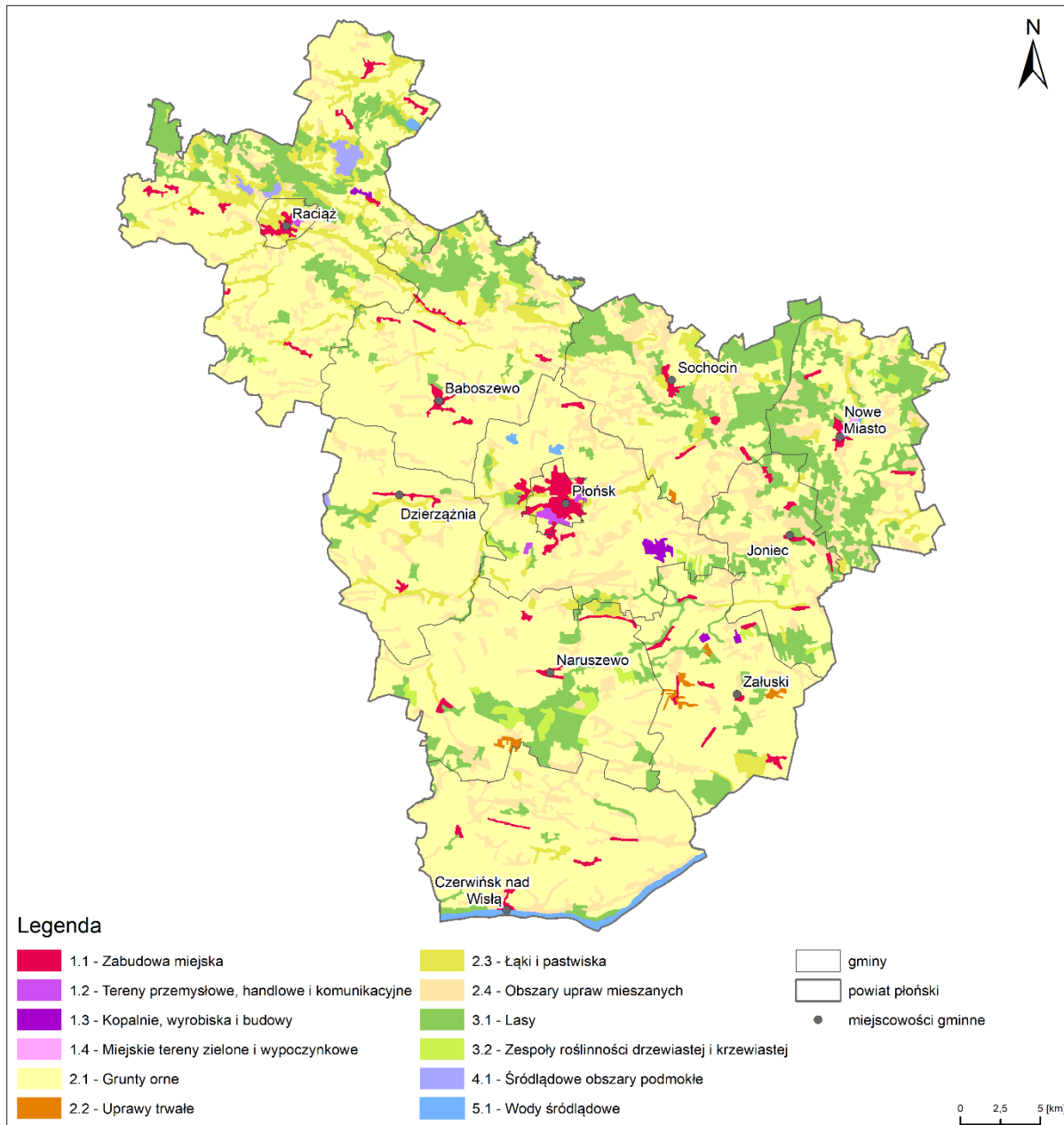

w pokryciu terenu mają obszary podmokłe zajmujące 0,3% powiatu oraz obszary wodne obejmujące 0,6% powierzchni powiatu płońskiego⁶.

Na poniższym rysunku przedstawiono pokrycie terenu powiatu w oparciu o podział poziomy II CLC 2018, natomiast w Tabeli 1 szczegółową strukturę użytkowania.

Rysunek 2 Pokrycie terenu powiatu płońskiego według CORINE Land Cover 2018

źródło: opracowano na podstawie MPHP 10 oraz CORINE Land Cover 2018: <https://land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover>

⁶ Główny Inspektorat Ochrony Środowiska: <https://dc.gios.gov.pl/index.php>

Tabela 1 Szczegółowa struktura użytkowania terenu w granicach powiatu płońskiego.

Rodzaj użytkowania terenu (Poziom 1 CLC)	Rodzaj użytkowania terenu (Poziom 2 CLC)	Suma powierzchni [km ²]	Udział % w powierzchni powiatu
1 - Tereny antropogeniczne	1.1 - Zabudowa miejska	29,0	2,10
	1.2 - Tereny przemysłowe, handlowe i komunikacyjne	1,9	0,14
	1.3 - Kopalnie, wyrobiska i budowy	2,7	0,19
	1.4 - Miejskie tereny zielone i wypoczynkowe	0,4	0,03
Suma		33,9	2,46
2 - Tereny rolne	2.1 - Grunty orne	878,6	63,68
	2.2 - Uprawy trwałe	3,3	0,24
	2.3 - Łąki i pastwiska	81,1	5,88
	2.4 - Obszary upraw mieszanych	157,6	11,43
Suma		1120,6	81,22
3 - Lasy i ekosystemy seminaturalne	3.1 - Lasy	200,2	14,51
	3.2 - Zespoły roślinności drzewiastej i krzewiastej	13,2	0,95
Suma		213,4	15,47
4 - Obszary podmokłe	4.1 - Śródlądowe obszary podmokłe	4,0	0,29
Suma		4,0	0,29
5 - Obszary wodne	5.1 - Wody śródlądowe	7,8	0,56
Suma		7,8	0,56
Całkowita suma		1379,7	100,00

Powiat płoński jest różnorodny pod względem przyrodniczym. Występujące formy ochrony przyrody, o których mowa jest w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2021 r. poz. 1098, 1718) zajmują 794,4 km² co stanowi 44% powierzchni całego powiatu. Wiele obszarów chronionych nakładają się na siebie lub tworzy wzajemne powiązania, a należą do nich:

1. Obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (8,1 km²):
 - a. Dolina Środkowej Wisły
2. Specjalne obszary ochrony siedlisk Natura 2000 (98,8 km²):
 - a. Kampinowska Dolina Wisły
 - b. Aleja Pachnicowa
 - c. Mopki w Naruszewie
 - d. Raciąż
3. Obszary chronionego krajobrazu (479,3 km²):
 - a. Krysko-Joniecki
 - b. Naruszewski
 - c. Równina Raciązska
 - d. Nadwiślański (powiat płoński, płocki i sochaczewski)
 - e. Nadwkrzański
4. Zespoły przyrodniczo – krajobrazowe (23,1 km²):

- a. Pólka-Raciąż
5. Rezerwaty przyrody (0,8 km²):
 - a. Dziektarzewo
 - b. Noskowo
6. 32 użytków ekologicznych (0,5 km²)

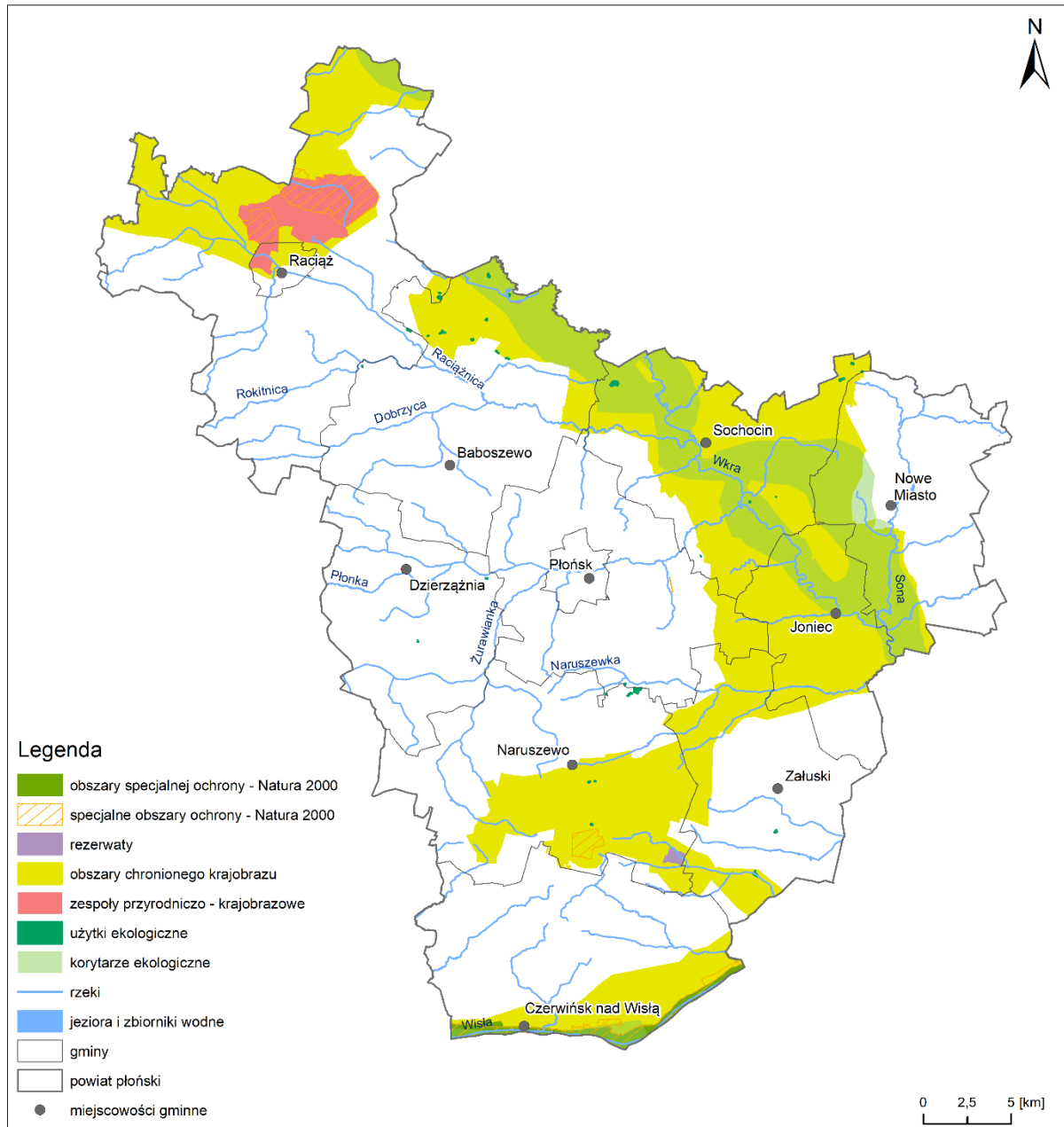
Ponadto w granicach powiatu objęto ochroną prawną 108 pomników przyrody. Wśród nich znajdują się pojedyncze drzewa (73 sztuki) oraz grupy drzew (35 grup)⁷. Przez teren powiatu płońskiego przebiegają dwa korytarze ekologiczne: Puszcza Biała o powierzchni 123,4km² oraz Dolina Wisły-Kampinoski PN zajmujący powierzchnię 5,1 km². Rozmieszczenie form ochrony przyrody oraz korytarzy ekologicznych przedstawia poniższy Rysunek.

⁷ dane GDOŚ: <https://www.gov.pl/web/gdos/dostep-do-danych-geoprzestrzennych>

Rysunek 3 Rozmieszczenie form ochrony przyrody i korytarzy ekologicznych na terenie powiatu płońskiego.

źródło: opracowanie własne na podstawie MPHP10 oraz danych GDOŚ: <https://www.gov.pl/web/gdos/dostep-do-danych-geoprzestrzennych>

Rolnictwo, w tym produkcja i warunki glebowe

Podstawową działalnością w powiecie jest rolnictwo, wraz z przemysłem rolno-spożywczym. Powiat płoński jest zróżnicowany pod względem występujących gleb, a ich rodzaj jest zależny od rodzaju skał na których zostały utworzone oraz od warunków glebotwórczych występujących w poszczególnych obszarach powiatu. Najczęściej występującymi typami gleb w powiecie płońskim są:

- gleby bielcowe,
- gleby brunatne
- gleby rdzawe

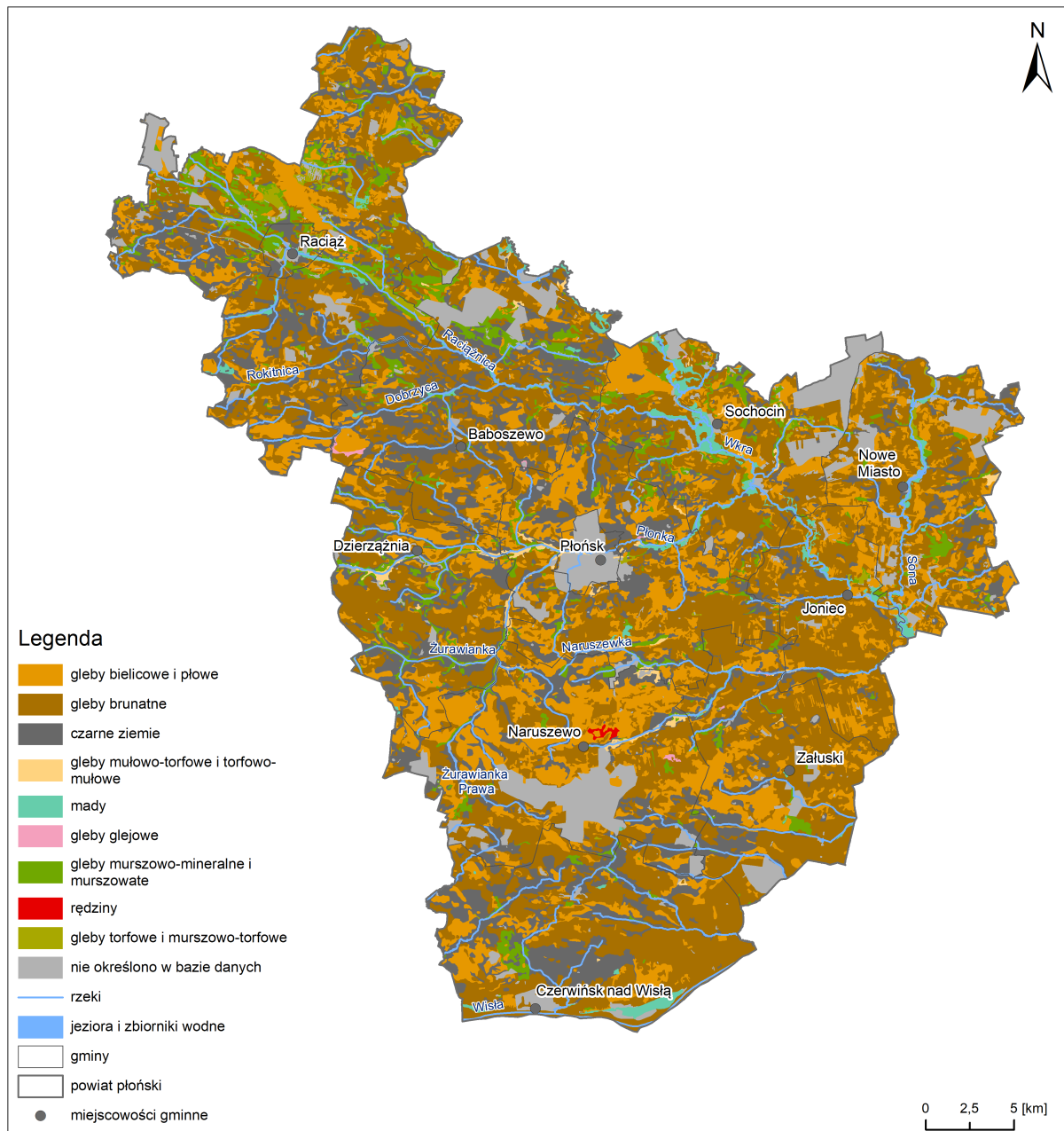

- gleby płowe
- gleby opadowo-glejowe

Na terenie powiatu przeważają gleby III, IV i IV klasy bonitacyjnej, charakteryzują się kwaśnym odczynem pH. W wyniku dużego zakwaszenia gleb, ilość plonów i jakość uzyskanych produktów jest niska.

Rysunek 4. Typy gleb na obszarze powiatu

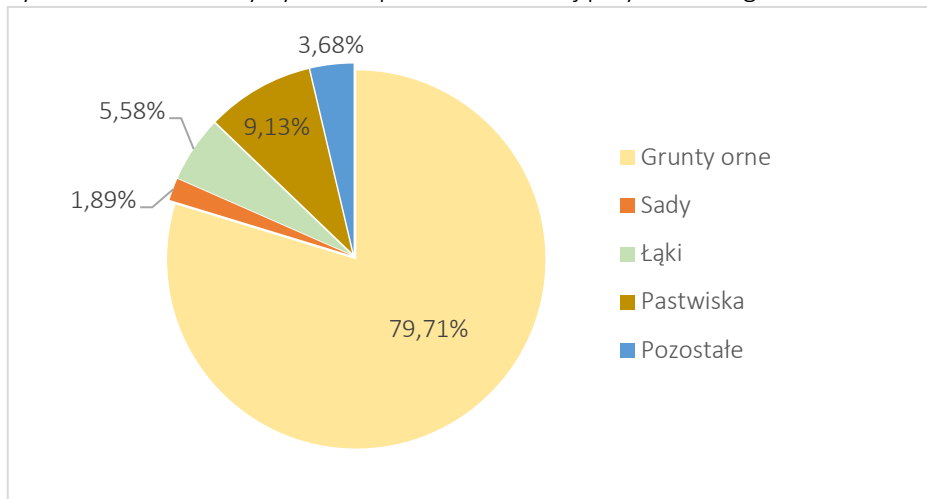
źródło: opracowanie własne na podstawie MPHP10 oraz Krajowej bazy danych o zmianach hydromorfologicznych.

Na obszarze powiatu użytki rolne zajmują 109 950 ha, z przewagą gruntów ornych. Szczegółową strukturę użytków rolnych przedstawia poniższy wykres.

Rysunek 5 Charakterystyka kompleksów rolniczej przydatności gleb na terenie powiatu płońskiego

źródło: opracowanie własne na podstawie Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Płońskiego do roku 2023, 12.2017, Płońsk

Zdecydowana większość gruntów rolnych znajduje się w posiadaniu rolników indywidualnych. Przeważają gospodarstwa rolne o powierzchni 15 ha i więcej, zajmują one łącznie 58,7 tys. ha powierzchni powiatu płońskiego. Wśród upraw dominują zboża, które w 2020 roku na 76,9 tys. ha upraw, stanowiły 48,3 tys. ha, czyli ponad 50%. Prócz zbóż znaczące uprawy to ziemniaków i buraków cukrowych. W strukturze upraw ważne miejsce zajmują rośliny oleiste, zioła, warzywa, owoce i rośliny włókniste. W produkcji zwierzęcej przeważająca jest hodowla bydła i trzody chlewnej. W 2020 roku ilość pogłowia bydła wyniosła 45,1 tys. sztuk, a trzody chlewnej 39,5 tys. sztuk⁸.

Charakterystyka partnerstwa

Jak wspomniano we wstępie niniejszej ekspertyzy, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, we współpracy z Wojewódzkimi Ośrodkami Doradztwa Rolniczego, podjęło inicjatywę dotyczącą tworzenia Lokalnych Partnerstw ds. Wody (LPW). LPW stanowią sieci współpracy na poziomie lokalnym, pomiędzy kluczowymi partnerami na rzecz zarządzania zasobami wodnymi w rolnictwie i na obszarach wiejskich. Nawiązanie przedmiotowej współpracy jest priorytetowe dla poprawy efektywności zarządzania i gospodarowania wodami na poziomie lokalnym oraz będzie stanowiło platformę wymiany informacji i doświadczeń. Przyczyni się także do możliwości pozyskania środków finansowych na realizację planowanych działań, zarówno krajowych jak i wspólnotowych. Kierunki działań, a w rezultacie inwestycje programowane w ramach aktywności LPW, powinny być spójne z obowiązującymi dokumentami planistycznymi i zachować zgodność z ustalonymi celami środowiskowymi. Kluczowymi partnerami na poziomie powiatu są przede wszystkim rolnicy prowadzący działalność na obszarze powiatu. W przypadku powiatu płońskiego to ok. 7,6 tys. gospodarstw rolnych. Instytucjami, które od strony administracyjnej, w tym utrzymaniowej, mają wpływ na gospodarowanie wodami na obszarze powiatu są jednostki PGW WP – RZGW w Warszawie oraz jednostki podległe: Zarząd Zlewni w Ciechanowie, Zarząd Zlewni we Włocławku, ponadto jednostki samorządu terytorialnego: Starostwo Powiatowe w Płońsku, gminy na obszarze powiatu oraz Mazowiecki Urząd Marszałkowski. Retencyjna rola lasów, o której mowa w niniejszej ekspertyzie,

⁸ Bank Danych Lokalnych: <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/>

również powinna być wspierana w LPW przez ich głównego zarządcę PGL LP – Nadleśnictwo: Ciechanów, Dwukoły, Jabłonna, Płońsk, Płock.

Osobą prawną, która tworzona jest w celu zaspokajania potrzeb w zakresie gospodarowania wodami, w zakresie wskazanym w ustawie Prawo wodne, są spółki wodne. Spółki wodne mogą być tworzone w szczególności do wykonywania, utrzymywania oraz eksploatacji urządzeń, w tym urządzeń wodnych, służących do:

- 1) zapewnienia wody dla ludności, w tym uzdatniania i dostarczania wody;
- 2) ochrony wód przed zanieczyszczeniem, w tym odprowadzania i oczyszczania ścieków;
- 3) melioracji wodnych oraz prowadzenia racjonalnej gospodarki na zmeliorowanych gruntach;
- 4) ochrony przed powodzią;
- 5) odwadniania gruntów zabudowanych lub zurbanizowanych⁹.

Zatem, spółki wodne będą pełniły ważną rolę w tworzeniu Lokalnych Partnerstw ds. Wody.

Na obszarze powiatu płońskiego działają następujące spółki wodne:

Lp.	Nazwa spółki wodnej	gmina
1.	Spółka Wodna Czerwińsk	Czerwińsk Nad Wisłą
2.	Spółka Wodna W Raciążu	Raciąż
3.	Spółka Wodna Dzierżążnia	Dzierżążnica

2 Lista aktualnych dokumentów strategicznych

Poniżej zestawiono kluczowe dokumenty planistyczne i programowe, które mają znaczenie dla realizacji działań związanych z gospodarowaniem wodami na obszarze powiatu. Należy podkreślić, iż w ostatnich latach, po wejściu w życie zapisów ustawy Prawo wodne z dnia 20 lipca 2017 r.¹⁰, nastąpiła centralizacja planowania w gospodarce wodnej, za którą odpowiedzialne jest Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie oraz minister właściwy ds. gospodarki wodnej. Zatem, niezależnie od szczebla administracji samorządowej kluczowe dla regionu inwestycje oraz kierunki działań są ustalane w podstawowych dokumentach planistycznych tj. Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły oraz w programowych dokumentach wspierających tj. Program przeciwdziałania niedoborowi wody, Plan przeciwdziałania skutkom suszy, Krajowy program renaturyzacji wód powierzchniowych. Dokumenty opracowywane na szczeblu powiatu lub gminy tj. programy ochrony środowiska nie zwierają istotnych, skonkretyzowanych działań, które przyczyniłyby się do poprawy gospodarowania wodami na omawianym obszarze.

Tabela 2. Szczegółowa Lista dokumentów strategicznych dla gospodarowania wodami – analiza

Dokumenty strategiczne na szczeblu krajowym		
1.	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły	Zgodnie z wymaganiami ustawy Prawo wodne, Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły stanowi jeden z podstawowych dokumentów planistycznych w zakresie zarządzania zasobami wodnymi, który poddawany jest co 6 lat przeglądowi i aktualizacji. Obowiązujący Plan gospodarowania

⁹ art. 441 ust.3 stawa Prawo wodne z dnia 20 lipca 2017 roku (Dz.U. z 2021 poz. 624, 784)

¹⁰ ustawa Prawo wodne z dnia 20 lipca 2017 roku (Dz.U. z 2021 poz. 624, 784)

Dokumenty strategiczne na szczeblu krajowym

		<p>wodami na obszarze dorzecza Wisły¹¹ stanowi podstawę podejmowania decyzji kształtujących stan zasobów wodnych w zlewniach należących do tego obszaru dorzecza.</p> <p>Obowiązujący PGW wskazuje działania podstawowe i uzupełniające, które mają sprzyjać poprawie lub utrzymaniu dobrego stanu wód, w tym również ekosystemów od wód zależnych. Przyjęty PGW sporządzony był z uwzględnieniem zapisów uchylonej ustawy Prawo wodne¹², która zakładała również opracowanie Programu wodno-środowiskowego kraju (PWŚK) i jego aktualizację. Dlatego integralną część obowiązujących PGW stanowi podsumowanie zapisów aktualizacji PWŚK (aPWŚK). W aPWŚK wskazano działania, zamierzające do osiągnięcia ustalonych w planie gospodarowania wodami celów środowiskowych dla poszczególnych jcw. W dokumencie, w ramach m.in. trzech kategorii zaproponowano działania, które mogą mieć wpływ na ograniczanie niedoborów wody:</p> <ul style="list-style-type: none">– działania organizacyjno-prawne i edukacyjne,– gospodarka komunalna/przemysł/rolnictwo: grupa działań: optymalizacja zużycia wody, sprawozdawczość w zakresie korzystania z wody,– kształtowanie stosunków wodnych oraz ochrona ekosystemów od wód zależnych (w tym morfologia i zachowanie ciągłości biologicznej cieków). <p>14 października 2021 r. zakończyły się konsultacje społeczne kolejnej aktualizacji PGW, w tym dla obszaru dorzecza Wisły – II aPGW.</p> <p>W ramach projektu II aPGW wskazano działania/inwestycje, które powinny prowadzić do zwiększenia retencji wodnej. Ważnym uwarunkowaniem jest fakt, iż inwestycje z zakresu budowy sztucznej retencji mogą mieć wpływ na osiąganie celów środowiskowych przez jednolite części wód. Dlatego w przypadku zidentyfikowania takiego oddziaływania niezbędne będzie spełnienie przesłanek ujętych w art. 68 ustawy Prawo wodne. Fakt ten ma znaczenie pod kątem możliwości realizacji planów inwestycyjnych dla poprawy gospodarowania wodami na obszarach rolniczych. Działania planowane w ramach ww. planu zostały uwzględnione w rozdziale 6 niniejszej ekspertyzy.</p>
2.	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły	Plan zarządzania ryzykiem powodziowym (PZRP) stanowi dokument planistyczny przyjmowany w formie rozporządzenia Rady Ministrów. Obowiązujący PZRP dla obszaru dorzecza

¹¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz.U. 2016 poz. 1911)

¹²ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz.U. 2017 poz. 1121 z późn. zm.)

Dokumenty strategiczne na szczeblu krajowym		
		<p>Wisły został ustanowiony Rozporządzeniem z dnia 18 października 2016 r.¹³</p> <p>W PZRP wyznaczono trzy główne cele, uszczegółowione poprzez trzynaście celów szczegółowych¹⁴:</p> <ul style="list-style-type: none">– zahamowanie wzrostu ryzyka powodziowego,– obniżenie istniejącego ryzyka powodziowego,– poprawa systemu zarządzania ryzykiem powodziowym. <p>Wedle wymogów ustawy Prawo wodne i Dyrektywy Powodziowej prace nad PZRP poprzedzone były opracowaniem wstępnej oceny ryzyka powodziowego, map zagrożenia powodziowego oraz map ryzyka powodziowego.</p> <p>Działania zawarte w PZRP zostały podzielone na: strategiczne (techniczne, nietechniczne) o najwyższym priorytecie oraz buforowe o niższym priorytecie, rekomendowane do realizacji po wdrożeniu działań strategicznych bądź w przypadku braku możliwości wdrożenia działania strategicznego.</p> <p>22 września 2021 r. zakończyły się konsultacje społeczne aktualizacji PZRP.</p> <p>Kolejny Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły będzie obowiązywał od 2022 do 2027 r.</p> <p>Działania planowane w ramach ww. planu zostały uwzględnione w rozdziale 6 niniejszej ekspertyzy.</p>
3.	Plan przeciwdziałania skutkom suszy	<p>Plan przeciwdziałania skutkom suszy opracowany został w 2020 r. zgodnie z art. 184 ustawy Prawo wodne w 2020 r. jako dokument kierunkowy wskazujący:</p> <ul style="list-style-type: none">– analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych,– propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych,– propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji,– działania służące przeciwdziałaniu skutkom suszy, na sześcioletni okres obowiązywania (2021-2027). <p>PPSS zawiera działania, które skierowane są do różnych grup odbiorców i obejmują różne sektory gospodarki, w tym rolnictwo oraz działania edukacyjne.</p> <p>Najistotniejsze dla obszarów użytkowanych rolniczo będą działania:</p> <ul style="list-style-type: none">– zwiększenie ilości i czasu retencji wód na gruntach rolnych,– realizacja przedsięwzięć zmierzających do zwiększania lub odtwarzania naturalnej retencji,

¹³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. w sprawie przyjęcia Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (Dz. U. z 2016 r. poz. 1841)

¹⁴ informacje dotyczące Planów zarządzania ryzykiem powodziowym: <https://wody.gov.pl/nasze-dzialania/plany-zarzadzania-ryzykiem-powodziowym> - aktualne na: 11.2021

Dokumenty strategiczne na szczeblu krajowym		
		<ul style="list-style-type: none">– realizacja działań inwestycyjnych w zakresie kształtowania zasobów wodnych poprzez zwiększenie sztucznej retencji,– budowa oraz przebudowa urządzeń melioracji wodnych dla zwiększenia retencji glebowej,– wykorzystanie wód z systemów drenażowych do nawożenia i nawadniania upraw polowych,– budowa i przebudowa ujęć wód podziemnych do poboru na cele nawodnień rolniczych oraz budowa lub przebudowa wodoszczędnych systemów nawadniania wykorzystujących zasoby wód podziemnych,– opracowanie zbioru dobrych praktyk służących racjonalizacji zużycia wody w rolnictwie. <p>Działania planowane w ramach ww. planu zostały uwzględnione w rozdziale 6 niniejszej ekspertyzy.</p>
4.	Program przeciwdziałania niedoborowi wody na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030	<p>Plan przeciwdziałania niedoborowi wody (PPNW) na dzień opracowania niniejszej ekspertyzy jest projektem dokumentu¹⁵ obejmujący obszar całego kraju. Głównym celem PPNW, jest zapewnienie kompleksowego podejścia do zwiększenia retencji wodnej w Polsce, poprzez realizację następujących priorytetów:</p> <ul style="list-style-type: none">– wskazanie i realizację działań z zakresu budowy zintegrowanego systemu naturalnej i sztucznej retencji wodnej,– stworzenie warunków do zrównoważonego wykorzystania zasobów wodnych,– wzmocnienie świadomości społecznej w zakresie potrzeby retencjonowania i oszczędzania wody. <p>Należy wyjaśnić, że podczas opracowania projektu PPNW uwzględniono również wyniki analiz prowadzonych na potrzeby opisywanego wcześniej projektu PPSS. Tym samym część inwestycji zawartych w projekcie PPSS, służących zwiększeniu retencji, została uwzględniona w projekcie PPNW. Działania planowane w ramach ww. programu zostały uwzględnione w rozdziale 6 niniejszej ekspertyzy.</p>
5.	Krajowy program renaturyzacji wód powierzchniowych ¹⁶	<p>Program wskazuje obszary, które wymagają renaturyzacji oraz obszary priorytetowe, w obrębie których działania renaturyzacyjne powinny być realizowane w pierwszej kolejności. Dla każdej wytypowanej jcw, wskazano potencjalne zestawy działań renaturyzacyjnych. Dokument ma charakter kierunkowy, dlatego określenie konkretnego sposobu działania będzie wymagało analiz w skali lokalnej. Zaproponowane działania przyczynić się będą do zwiększenia naturalnej retencji również na terenach rolnych.</p>

¹⁵ projekt Programu przeciwdziałania niedoborowi wody, czerwiec 2021 r.

¹⁶ „Renaturyzacja wód. Projekt krajowego programu renaturyzacji wód powierzchniowych”, Kraków, PGW WP, 2020 r.

Dokumenty strategiczne na szczeblu krajowym		
		Działania planowane w ramach ww. planu zostały szczegółowo przedstawione w rozdziale 4.2 niniejszej ekspertyzy.
Dokumenty strategiczne na szczeblu regionalnym/lokalnym		
1.	brak	Dla powiatu płońskiego nie zidentyfikowano żadnego dokumentu programowego z perspektywą na najbliższe lata, który wskazywałaby skonkretyzowane działania z zakresu poprawy stanu gospodarki wodnej w powiecie. Należy zauważyć, iż obecnie obowiązujące dokumenty programowe w zakresie ochrony środowiska na szczeblu powiatu nie obejmują perspektywy roku 2027 r. Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Płońskiego do roku 2023 wskazuje m.in. zadania Realizacja obiektów małej retencji zgodnie z Programem małej retencji dla województwa mazowieckiego [dokument nieaktualny], w tym nietechnicznych form retencji wód; Budowa, przebudowa, modernizacja budowli wodnych służącym innym celom, Działania inwestycyjne i utrzymaniowe związane z melioracjami wodnymi szczegółowymi oraz rowami odwadniającymi tereny zurbanizowane. Przy czym wskazano ryzyko braku środków finansowych na realizację zakładanych działań.

3 Diagnoza zasobów wodnych

Charakterystyka hydrologiczna obszaru powiatu

Powiat płoński położony jest na obszarze dorzecza Wisły, w zasięgu regionu wodnego Środkowej Wisły¹⁷. Według II aktualizacji Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły¹⁸, na terenie powiatu wydzielono 22 jednolite części wód powierzchniowych rzecznych, o następujących nazwach:

- JCWP Płonka do Żurawianki
- JCWP Naruszewka
- JCWP Wkra od Mławki do Sony
- JCWP Dobrzyca
- JCWP Raciążnica do Dopływu z Niedróża Starego
- JCWP Raciążnica od Rokitnicy do ujścia
- JCWP Rokitnica
- JCWP Sona od Dopływu spod Kraszewa do ujścia
- JCWP Dopływ spod Radzikowa Starego
- JCWP Struga
- JCWP Płonka od Żurawianki do ujścia

¹⁷ Podział na obszary dorzeczy i regiony wodne wg ustawy Prawo wodne wprowadzone w 2017 r. (ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (t.j. Dz.U. 2021 poz. 624))

¹⁸ Projekty drugiej aktualizacji planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy: <https://apgw.gov.pl/pl/konsultacje-projekty-planow>

- JCWP Wisła od Narwi do zb. Włocławek
- JCWP Karsówka
- JCWP Raciążnica od Dopływu spod Niedroża Starego do Rokitnicy
- JCWP Struga spod Strzembowa
- JCWP Dopływ spod Boguszyna Nowego
- JCWP Turka
- JCWP Łydynia od Pławnicy do ujścia
- JCWP Wkra od Sony do ujścia
- JCWP Mołtawa
- JCWP Dopływ spod Żoch
- JCWP Nasielna

Cieki powiatu płońskiego cechują umiarkowane zmiany hydromorfologiczne. Zgodnie z II aPGW wyznaczono jedną silnie zmienioną część wód¹⁹ (SZCW) w regionie wodnym Środkowej Wisły – Raciążnica do Dopływu z Niedroża Starego. Zgodnie z BDOT, długość rowów melioracyjnych w powiecie płońskim wynosi 864,26 km, natomiast obszary zmeliorowane zajmują znaczną powierzchnię powiatu – ponad 16 tyś. ha²⁰.

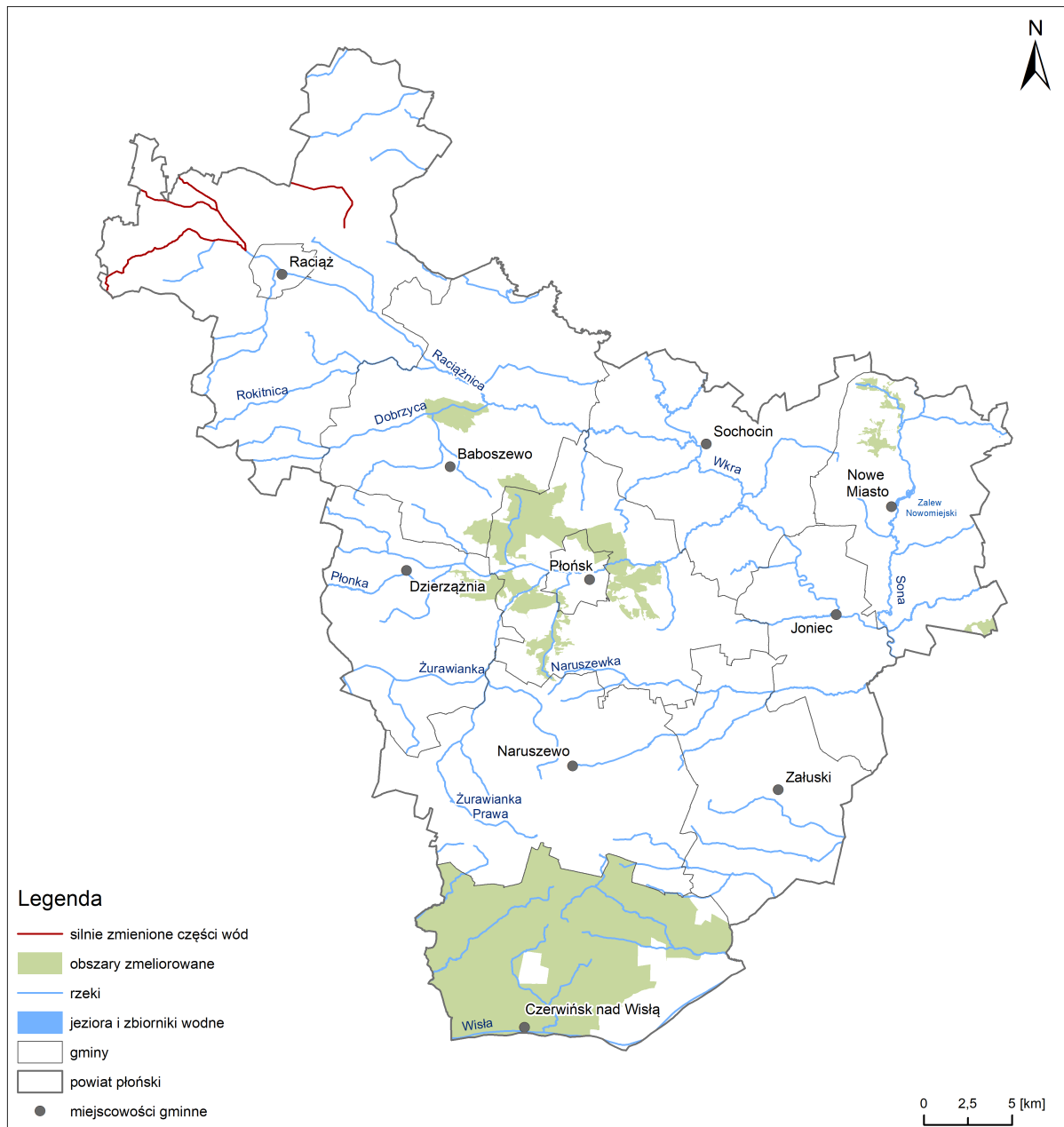
¹⁹ część wód powierzchniowych, których charakter został znacznie zmieniony na skutek fizycznego oddziaływania człowieka.

²⁰ Krajowa baza danych o zmianach hydromorfologicznych

Rysunek 6 Obszary zmeliorowane oraz silnie zmienione części wód na terenie powiatu

Opis zasobów wodnych od strony przyrodniczej, gospodarczej (zapotrzebowanie na wodę), w tym pokazanie mocnych i słabych stron – w kontekście inwestycyjnym

W programie ochrony środowiska powiatu określono najistotniejsze problemy związane z ochroną przyrody w kontekście zauważalnych i prognozowanych zmian klimatycznych. Powiat charakteryzuje bardzo niski procent terenów wodnych; zaledwie 0,6% oraz niewielka powierzchnia obszarów zaklasyfikowanych jako podmokłe (bagna, torfowiska) – 0,3%. Znaczącą ilość obszarów stanowią tereny o charakterze rolnym ponad 81%. Wskazano, że jeden z problemów związanych z ochroną przyrody, dotyczy degradacji siedlisk naturalnych i półnaturalnych oraz zanikania siedlisk hydrogenicznnych. Naturalne i półnaturalne siedliska hydrogeniczne narażone na skutki ocieplania klimatu ze względu na obniżanie się poziomu wód gruntowych. Nie bez znaczenia jest również prowadzenie niewłaściwie prac

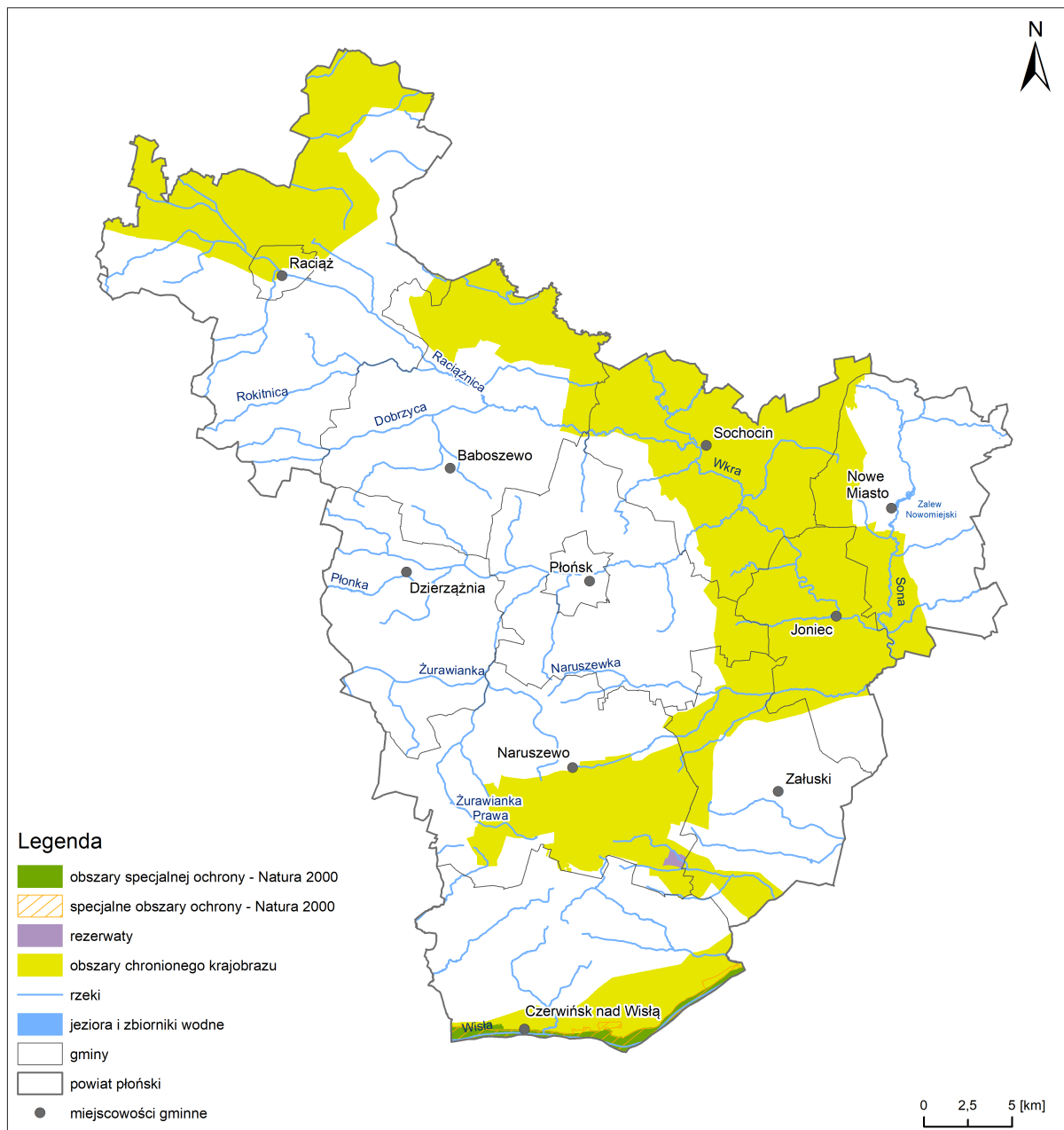

polowych czy też zasypywanie i wyrównywanie naturalnych obniżek w celu udostępnienia terenów celom innym niż rolnicze.

Na poniższym rysunku przedstawiono zasięg obszarów ochrony przyrody, dla których woda stanowi znaczący element funkcjonowania.

Rysunek 7 Formy ochrony przyrody zależne od wód na terenie powiatu

źródło: opracowanie własne na podstawie MPHP10, podziału na obszary dorzeczy (JCWP v.16) oraz projektu drugiej aktualizacji planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy: <https://apgw.gov.pl/pl/konsultacje-projekty-planow>

W ostatnim okresie obserwuje się wzrost zdarzeń ekstremalnych. Występujące w okresie wegetacyjnym susze letnie i wiosenne przyczyniają się do naturalnego zmniejszenia powierzchni siedlisk naturalnych i półnaturalnych oraz zanikania siedlisk hydrogenicznnych. Wzrost liczby opadów ekstremalnych, o dużym

i krótkotrwałym natężeniu, wpływa negatywnie na cykl wegetacyjny roślin, powodując lokalne podtopienia i zalania pól, a tym samym znaczące straty w uprawach.

Problem zmian w reżimie hydrologicznym dotyczy wszystkich wód oraz siedlisk i ekosystemów od wód zależnych. Występowanie zjawisk ekstremalnych powoduje wzrastającą liczbę powodzi, suszy, ale również osuwisk ziemi czy erozji wodnej w korytach cieków. W okresach suszy może dochodzić do lokalnych obniżen poziomów wód gruntowych i podziemnych, co skutkować może niedoborami wody wykorzystywanej do nawodnień, ale również jako źródło wody do picia czy pojenia zwierząt hodowlanych.

Korzystny wpływ na zasoby wodne i zmianę dynamiki niekorzystnych przekształceń będzie miała retencja. Zarówno ta na małą skalę – przydomowa, jak i na większą – w skali gospodarstwa czy też gminy. Korzystny wpływ na kształtowanie zasobów wód w czasie suszy będzie miała budowa oczek wodnych, stawów, zbiorników retencyjnych oraz kształtowanie naturalne retencji śródpolnej.

Najprostsze i ekonomicznie najefektywniejsze są działania nietechniczne przywracające retencję naturalną; takie jak zwiększanie stopnia lesistości terenu, odtwarzanie naturalnego stanu wód powierzchniowych czy pozostawienie naturalnych zagłębień terenu.

Działania techniczne prowadzą do powstania retencji sztucznej poprzez budowę obiektów spiętrzających wodę np. jazy, zastawki. Towarzyszy im zagospodarowanie terenów podmokłych w kierunku budowy zbiorników oraz stawów. Są to działania efektywne, niemniej jednak wymagające nakładów finansowych oraz często uzyskania stosownych zgód i pozwoleń administracyjnych. W programie ochrony środowiska powiatu płońskiego wskazano jako jedno z koniecznych działań, realizację obiektów małej retencji zgodnie z *Programem małej retencji dla województwa mazowieckiego*, w tym nietechnicznych form retencji wód.

Na obszarze powiatu płońskiego użytki rolne zajmują prawie 110 tys. ha, co stanowi ponad 81% powierzchni. Dominujące na obszarze powiatu uprawy zbóż i ziemniaków, wymagają dużego zapotrzebowania na wodę. Uprawa ziemniaka i jego wzrost zależy głównie od ilości i rozkładu opadów atmosferycznych. Masowa produkcja ziemniaka w obecnych czasach wymaga uprawy z wykorzystaniem nawadniania. Konieczne jest zatem utrzymanie gruntów w dobrej kulturze rolnej i utrzymanie właściwej wilgotności terenu niepowodującej okresowych przesuszeń czy też zalewania i powstawania lokalnych zastoisk wody. W programie ochrony środowiska powiatu płońskiego wskazano na konieczność prowadzenia działań inwestycyjnych i utrzymaniowych związanych z melioracjami wodnymi szczegółowymi oraz rowami odwadniającymi tereny zurbanizowane.

Z kolei hodowla bydła, która prowadzona jest głównie przez rolników indywidualnych na terenie powiatu, również jest wodochłonna i wymaga stałego zaopatrzenia w wodę z pewnego, niezawodnego źródła. Przeciętnie bydło, jeden osobnik, wypija dziennie 60-80 litrów wody. Stąd wzrasta zapotrzebowanie na wodę do celów gospodarczych.

Obecne zasoby, lokalizacja i stan infrastruktury wodnej

Najpełniejszą oraz najbardziej aktualną bazą danych o infrastrukturze wodnej jest krajowa baza danych o zmianach hydromorfologicznych, obejmująca ok. 600 tys. obiektów na obszarze całego kraju, która została wykonana na zlecenie PGW WP w 2019 r. a następnie rok później zaktualizowana. Na jej podstawie można zidentyfikować zarówno zabudowę poprzeczną na ciekach, zabudowę podłużną oraz inne obiekty służące regulacji stosunków wodnych.

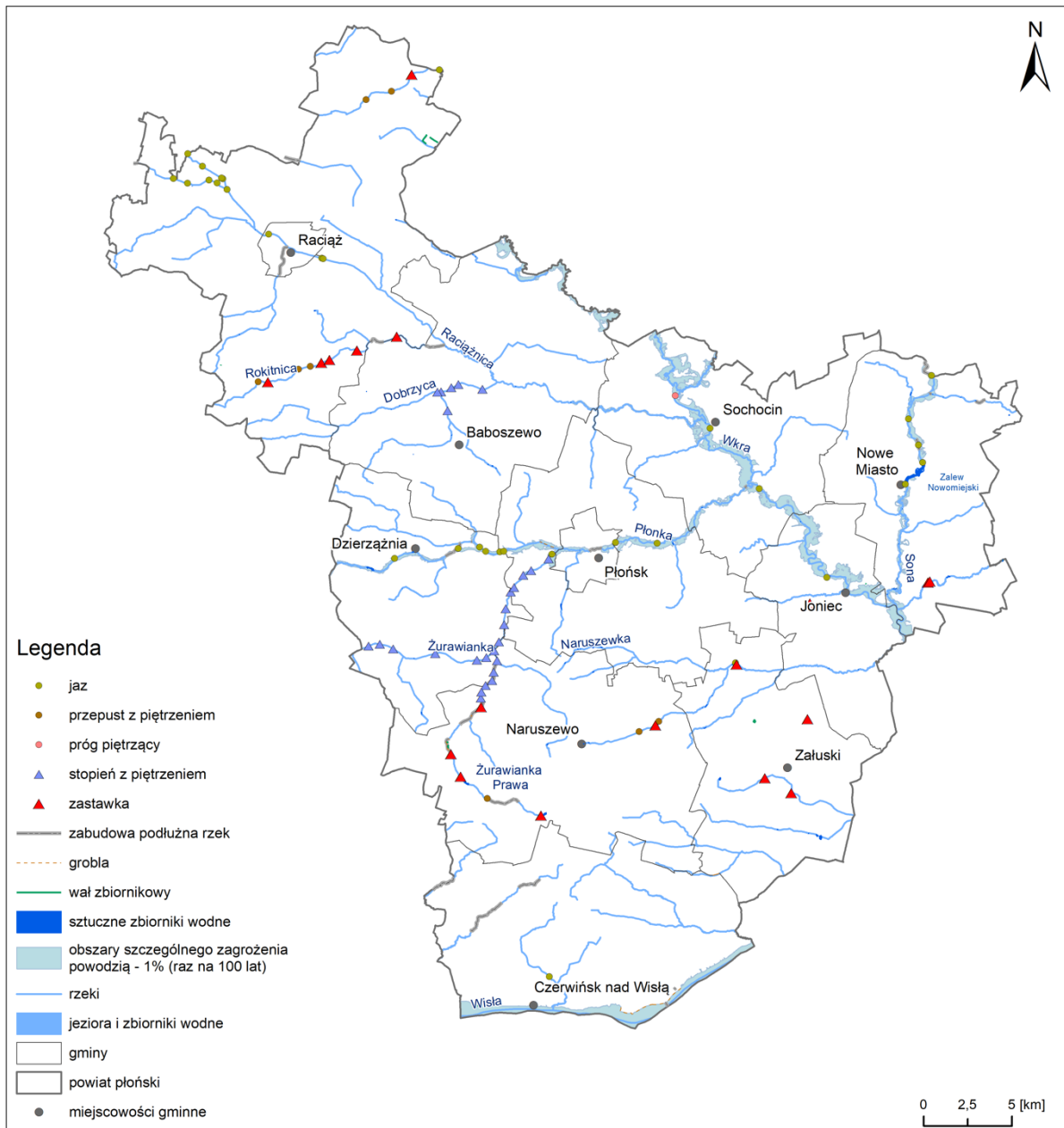

Na obszarze powiatu płońskiego zidentyfikowano dużą liczbę obiektów: 36 budowli liniowych (wał przeciwpowodziowy, grobla); 86 budowli poprzecznych (zastawka, przepust, jaz, próg, stopień regulacyjny); 37 urządzeń zabudowy podłużnej cieków (opaska, umocnienie brzegu); jeden zalew (Nowomiejski) oraz 40 sztucznych zbiorników wodnych.

Utrzymywanie urządzeń wodnych należy do ich właścicieli i polega na eksploatacji, konserwacji oraz remontach w celu zachowania ich funkcji. Rozpoznanie stanu infrastruktury wodnej nie jest możliwe na etapie sporządzenia niniejszej ekspertyzy, gdyż wymaga inwentaryzacji terenowej.

Rysunek 8 Urządzenia wodne na tle obszarów szczególnego zagrożenia powodzią na terenie powiatu

źródło: opracowanie własne na podstawie MPHP10, Krajowej bazy danych o zmianach hydromorfologicznych oraz Mapy zagrożenia powodziowego: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmmap=gpMZP

4 Identyfikacja potrzeb i problemów w zakresie gospodarki wodnej powiatu

4.1. Rolnictwo

Zdiagnozowane problemy gospodarki wodnej powiatu płońskiego dotyczą głównie konieczność uregulowania kwestii prawno-organizacyjnych oraz finansowych. Na podstawie identyfikacji obecnego stanu gospodarki wodnej w powiecie wskazano potrzeby zmian organizacyjno-prawnych dotyczących gospodarki wodnej w zakresie:

- zmian w przepisach ułatwiających retencję na obszarach rolniczych;
- wytyczenia jasnego podziału kompetencji pomiędzy powiatem, gminą a administratorem wód PGW WP, w tym regulacja stanów prawnych w zakresie własności rowów i urządzeń melioracji;
- działalności i dofinansowania spółek wodnych.

Retencja na obszarach rolniczych powinna być realizowana przede wszystkim poprzez budowę małych zbiorników pełniących rolę regulatora obiegu wody. Zbiorniki takie wypełniają szereg różnych funkcji, m.in. funkcję retencyjną, rekreacyjną, gospodarczą, ekologiczną, krajobrazową lub łączą kilka funkcji jednocześnie. Właściciele gruntów podmokłych, w obniżeniach terenu, powinni mieć możliwość zagospodarowania tych obszarów na budowę stawów i oczek wodnych. Należy zatem dążyć do ułatwień proceduralnych w zakresie wykonywania działań w zakresie małej i mikro retencji, których efekty będą służyły celom rolniczym.

Niedookreślony podział kompetencji pomiędzy gminą a PGW WP w zakresie utrzymania wód, których charakter nie został ustalony, a które wg PGW WP nie są zaliczane jako powierzchniowe wody płynące, stanowi przedmiot sporu w zakresie władztwa i wynikających z niego obowiązków w zakresie utrzymania. Dodatkowo nadal pozostają „wody niczyje”, dla których jako administrator wskazany jest Skarb Państwa, i które z uwagi na nieuregulowany stan prawny, nie są objęte bieżącym utrzymaniem przez PGW WP.

Problematyczne jest również wskazanie jednoznacznie podmiotów odpowiedzialnych za utrzymanie urządzeń wodnych, w tym urządzeń melioracji wodnych. Za utrzymanie urządzeń wodnych zgodnie z art. 188 ustawy Prawo wodne odpowiada właściciel urządzenia. Utrzymywanie urządzeń melioracji wodnych, zgodnie z art. 205 ustawy Prawo wodne należy do **zainteresowanych właścicieli gruntów**, a jeżeli urządzenia te są objęte działalnością spółki wodnej działającej na terenie gminy lub związku spółek wodnych, w którym jest zrzeszona spółka wodna działająca na terenie gminy - do tej spółki lub tego związku spółek wodnych. Czyli za utrzymanie urządzeń melioracji wodnych odpowiadają sami zainteresowani wykorzystaniem urządzeń melioracji lub spółki wodne, którym powierzono rolę administratora i utrzymującego urządzenia.

Na terenie poszczególnych gmin działały i działają spółki wodne zajmujące się utrzymaniem urządzeń melioracji wodnych. Melioracje obejmują regulację stosunków powietrzno-wodnych w glebie dla stworzenia możliwie dobrych warunków wzrostu roślin uprawnych, poprzez zabiegi odwadniające i nawadnianie. Dla zapewnienia funkcji odwadniającej i nawadniającej konieczne jest stosowanie szeregu działań i czynności w zakresie utrzymania, w tym zapewnienia drożności i trwałości urządzeń. Niewystarczające działania spółek wodnych w zakresie utrzymania i ochrony urządzeń melioracji wodnych szczegółowych są powodem niewłaściwego działania urządzeń, a tym samym nie wypełniania

ich funkcji nawadniająco-odwadniającej. Obecnie zauważa się tendencję odchodzenia od funkcjonowania spółek wodnych na terenach rolniczych, co również skutkuje brakiem utrzymania urządzeń melioracyjnych i utratą ich funkcjonalności.

Ponadto spółki wodne, działające na obszarze powiatu, są niedofinansowane i często mierzą się z problemami finansowymi, które są wynikiem niskiej ściągalności składek od członków czerpiących korzyści z melioracji. Równocześnie dofinansowanie spółek wodnych, przez dotacje celowe i podmiotowe z budżetów zewnętrznych poprzez Urząd Wojewódzki lub Urząd Marszałkowski Województwa, jest ściśle uzależnione od ściągalności składek.

W ramach możliwości dofinansowania spółek wodnych istnieją mechanizmy pozwalające na udzielenie dotacji celowych przez gminę w drodze uchwały Rady Gminy. Jednakże kwoty dofinansowane są niewielkie i uzależnione od możliwości budżetowych gminy.

Do listy problemów w zakresie gospodarki wodnej na obszarach użytkowanych rolniczo, należy również zaliczyć:

- niedofinansowanie podmiotów odpowiedzialnych za utrzymanie cieków;
- nierejestrowany pobór wód do nawodnień rolnych;
- niedofinansowania gospodarki wodno-ściekowej z zakresu Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych.

Zdiagnozowane problemy to również niedofinansowanie w zakresie gospodarki wodnej, w tym niewystarczające finansowanie podmiotu odpowiedzialnego za utrzymanie cieków. Zgodnie z ustawą Prawo wodne art. 226, wody utrzymuje ich właściciel, czyli PGW WP. Zadania utrzymaniowe realizowane przez administratora wód nie są jednak wystarczające dla zapewnienia pełnej funkcjonalności wód i nie są prowadzone na wszystkich ciekach i ich odcinkach. Jednocześnie PGW WP nie utrzymuje urządzeń melioracji wodnych, w związku z tym nie bez znaczenia jest znalezienie narzędzi dla finansowania zadań w zakresie konserwacji i modernizacji systemów i urządzeń melioracji wodnych w budżetach poszczególnych gmin lub skierowanych bezpośrednio do rolników.

Problemem w zakresie gospodarki wodnej może być również nierejestrowany pobór wód do nawodnień rolnych. Skala zjawiska może być trudna do oszacowania, niemniej jednak deficyty opadów w ostatnich latach i występująca susza glebowa w miesiącach intensywnego wzrostu roślin wskazuje, że jest to problem i czynnik determinujący rozwój rolnictwa na obszarze powiatu. Utrzymujące się niewielkie opady, w okresach od maja do końca czerwca, mogą prowadzić do nadmiernego przeeksploatowania ujęć wody, które do tej pory wykorzystywane były jako ujęcia do celów zwykłego korzystania z wód. Statystycznie, w przypadku gospodarstwa powyżej 1,5 ha prowadzącego działalność na skalę gospodarczą, pobór wód na nawodnienia upraw rolnych będzie przewyższał wielkość wynikającą ze zwykłego korzystania z wód.

Problemy inwestycyjne na terenie powiatu skupiają się również wokół niedofinansowania gospodarki wodno-ściekowej. Pomimo wdrożenia mechanizmów wspierających finansowanie działań z zakresu Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych nadal ta dziedzina gospodarki wodnej boryka się z wieloma problemami. Zdefiniowane potrzeby to w tym zakresie głównie:

- rozbudowa sieci kanalizacyjnej i systemów oczyszczania ścieków;
- ale również, wskazane wcześniej:

- ograniczenie nielegalnego poboru wód powierzchniowych i podziemnych na potrzeby nawodnień.

4.2. Środowisko

Informacje o potrzebach renaturyzacji rzek na terenie powiatu

Renaturyzacja jest działaniem wspomagającym odtworzenie stanu ekosystemu lub procesów przyrodniczych zachodzących w ekosystemie, który został zdegradowany, uszkodzony lub zniszczony²¹. Podjęcie decyzji o działaniach renaturyzacyjnych powinno zostać poprzedzone identyfikacją potrzeb ekosystemów wodnych oraz możliwością wykorzystania zasobów przez interesariuszy. Nie należy procesu renaturyzacji utożsamiać z przywróceniem pierwotnych, naturalnych funkcji ekosystemów wodnych. Takie działanie w użytkowanych rolniczo terenach nie jest możliwe i nieuzasadnione. Zatem, renaturyzacja powinna zmierzać do poprawy stanu ekosystemów poprzez podjęcie kompleksowych, długofalowych działań związanych z rozpoczęciem procesów morfogenetycznych w korytach cieków i wykorzystaniem ich aktualnego, naturalnego potencjału. Równocześnie konieczna jest eliminacja presji antropogenicznych lub ich ograniczenie do minimum. Istotne z punktu widzenia obszarów użytkowanych rolniczo, przez które przepływają ciek, będzie przede wszystkim zastosowanie działań ograniczających spływy powierzchniowe z pól tj. tworzenie roślinnych pasów buforowych (nasadzenia wzdłuż cieków) lub zaniechanie usuwania roślinności; a także przebudowa umocnień brzegów na bardziej naturalne; nieusuwanie tam bobrowych oraz naturalnych przeszkód.

Wody Polskie w 2020 r. opracowały Krajowy program renaturyzacji wód powierzchniowych (KPRWP) którego głównym celem było zaproponowanie Obszarów Wymagających Renaturyzacji oraz Obszarów Priorytetowych, w których działania renaturyzacyjne powinny zostać zrealizowane w pierwszej kolejności, biorąc pod uwagę uwarunkowania środowiskowe i ekonomiczne²². Zgodnie z KPRWP na obszarze powiatu, zidentyfikowano 22 jcwp objęte potrzebą renaturyzacji – Tabela 3.

Tabela 3. Ranking jcwp objętych potrzebą renaturyzacji wg KPRWP

Lp.	Nazwa jcwp	Ranking OW
1.	Dopływ spod Żoch	istotna
2.	Turka	istotna
3.	Karsówka	istotna
4.	Rokitnica	istotna
5.	Dobrzyca	istotna
6.	Płonka do Żurawianki	bardzo istotna
7.	Naruszewka	istotna
8.	Nasielna	istotna
9.	Struga spod Strzembowa	istotna
10.	Dopływ spod Radzikowa Starego	istotna
11.	Dopływ spod Boguszyna Nowego	bardzo istotna
12.	Struga	bardzo istotna
13.	Mołtawa	istotna

²¹ George D. Gann I inni, International principles and standards for the practice of ecological restoration. Second edition, Restoration Ecology, USA, 2019

²² <https://www.wody.gov.pl/index.php/pl/aktualnosc/734-wody-polskie-gotowe-do-dzialania-na-odrze>

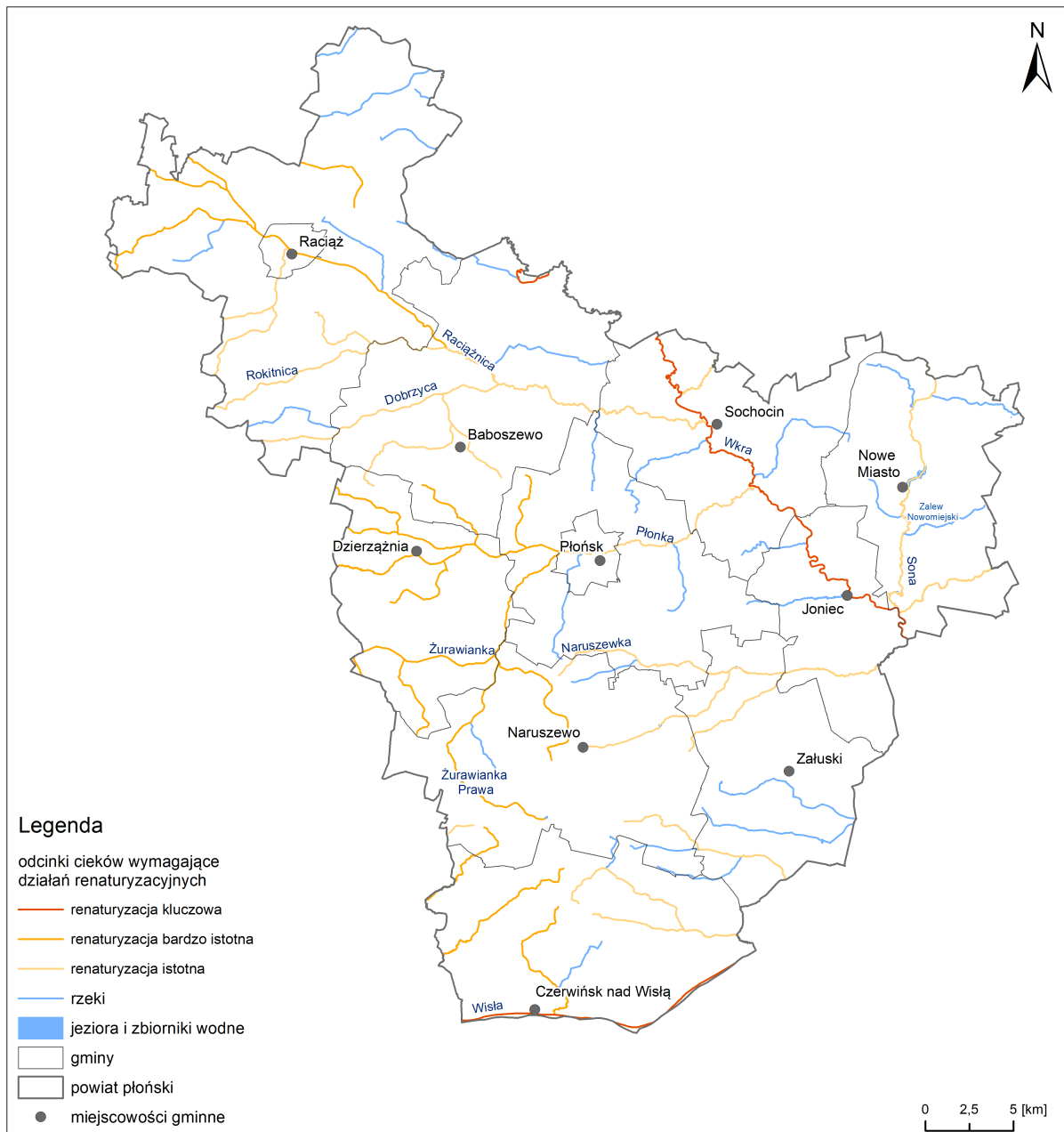
Lp.	Nazwa jcwp	Ranking OW
14.	Łydynia od Pławnicy do ujścia	istotna
15.	Raciążnica od Rokitnicy do ujścia	istotna
16.	Płonka od Żurawianki do ujścia	istotna
17.	Wkra od Mławki do Sony	kluczowa
18.	Wiśła od Narwi do zb. Włocławek	kluczowa
19.	Raciążnica do Dopływu z Niedróża Starego	bardzo istotna
20.	Raciążnica od Dopływu spod Niedróża Starego do Rokitnicy	bardzo istotna
21.	Sona od Dopływu spod Kraszewa do ujścia	istotna
22.	Wkra od Sony do ujścia	kluczowa

Zatem, wszystkie jednolite części wód powierzchniowych na obszarze powiatu wymagają działań renaturyzacyjnych, zgodnie z rankingiem, prace należy podjąć pilnie w trzech zlewniach jednolitych części wód powiatu. Powyższe zestawienie zostało zobrazowane również na Rysunku 8.

Rysunek 9 Jcwp wymagające renaturyzacji wg KPRWP

źródło: opracowanie własne na podstawie MPHP10 oraz danych z Krajowego programu renaturyzacji wód powierzchniowych

Podkreślić należy, iż z punktu widzenia zwiększenia możliwości retencyjnych zasadne jest wdrożenie wszystkich działań wynikających z KPRWP.

Informacje o gospodarce wodnej na terenach leśnych powiatu.

Lasy na obszarze powiatu zajmują powierzchnię 200,24 km², z czego 36,29 km² to lasy liściaste, 115,77 km² lasy iglaste, a 48,18 km² stanowią lasy mieszane.

Lasy pełnią istotną funkcję w retencji krajobrazowej. Naturalnie lasy zatrzymują znaczne ilości wody – w procesie intercepcji i część z niej magazynują. Ilość zatrzymywanej wody związana jest z wieloma

czynnikami tj.: rodzaj drzewostanu, typ siedliska, powierzchnia lasu, wielość opadów, rodzaj ściółki i gleby leśnej oraz wiek drzewostanu. Wielkości ewapotranspiracji różni się w zależności od rodzaju lasu. Wielkość zatrzymywanej wody (przy sumie opadów = 1000 mmm) dla lasu liściastego wynosi średnio 480 mm, dla lasu iglastego 325 mmm, a dla lasu mieszanego 375 mm²³. Lasy pełnią zatem rolę zarówno w przeciwdziałaniu skutkom suszy jak i ochronie przed powodzią terenów przyległych. Niestety nieprawidłowo prowadzone działania melioracyjne, zarówno na terenach rolnych jak i leśnych (zwłaszcza od lat 50-tych do 70-tych) przyczyniły się do przesuszania siedlisk leśnych, zaburzeń zasilania siedlisk leśnych wodami podziemnymi, zwiększenia szybkości spływów powierzchniowych co w konsekwencji skutkowało obniżeniem zdrowotności drzewostanów oraz zwiększonym zagrożeniem pożarowym²⁴. Na terenie lasów państwowych, działania związane ze zwiększeniem możliwości retencyjnych tych obszarów, prowadzone są już od lat 90-tych i kontynuowane są nieprzerwanie do dnia dzisiejszego, co znaczenie poprawiło ich zdolności retencyjne. Za realizację tych działań odpowiedzialne jest Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe. Intensywne działania prowadzone były w latach 2007 – 2013, zrealizowano wówczas dwa duże projekty, w tym: „Zwiększanie możliwości retencyjnych oraz przeciwdziałanie powodzi i suszy w ekosystemach leśnych na terenach nizinnych”. W latach 2016 – 2020 nastąpiła kontynuacja tych projektów poprzez realizację kolejnych działań. Zakres działań obejmował przede wszystkim: budowę, przebudowę lub odbudowę zbiorników małej retencji (w tym zbiorników suchych); budowę, przebudowę lub odbudowę małych urządzeń piętrzących; przebudowę lub rozbiórkę obiektów hydrotechnicznych.

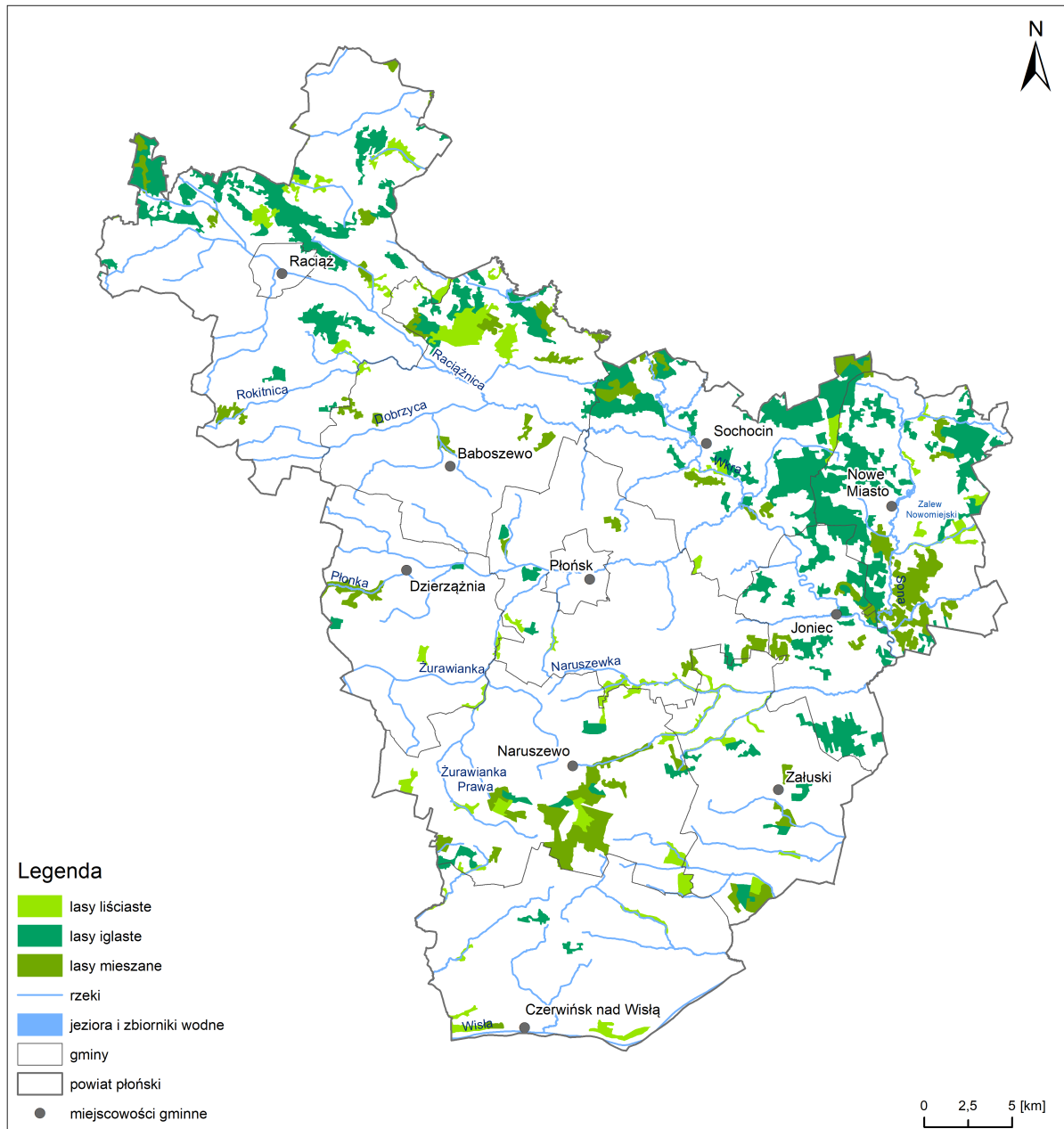
²³ dane uśrednione na podstawie: Water-retention potential of Europe's forests, Technical Report no 13/2015 EEA

²⁴ Mała retencja w LP, CKPŚ

Rysunek 10 Lasy na terenie powiatu

źródło: opracowano na podstawie MPHP 10 oraz CORINE Land Cover 2018: <https://land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover>

Z danych PGL LP wynika, iż na terenie powiatu płońskiego nie realizowano w ostatnich latach działań związanych z małą retencją na obszarach leśnych, natomiast działania planowane na kolejne lata są jeszcze w fazie programowania, jednakże została taka potrzeba dla powiatu wskazana w PZRP działanie pn.: *Realizacja zalesień w zlewni Wkry zgodnie z „Analiza możliwości zwiększenia retencji na terenach leśnych, rolniczych, i zurbanizowanych na obszarze ZP Wkry w ramach utrzymania oraz zwiększenia istniejącej zdolności retencyjnej W Regionie Wodnym Środkowej Wisły”*.

Informacje o możliwościach zachowania, odtworzenia, przywrócenia lepszego funkcjonowania obszarów podmokłych, zalewowych, torfowisk, bagien.

Zgodnie z zapisami Konwencji Ramsarskiej²⁵ obszarami wodno-błotnymi określa się tereny, do których należą bagna, błota, torfowiska oraz zbiorniki wodne zarówno naturalne jak i sztuczne, stałe i okresowe, o wodach stojących lub płynących, słodkich, słonawych lub słonych, których głębokość nie przekracza 6m. Mokrałta odgrywają istotną rolę w obiegu wody w przyrodzie (opad, odpływ, parowanie). Dzięki pełnionej funkcji mogą zatrzymywać wodę w krajobrazie (retencja) i spowolnić jej odpływ ze zlewni – zapobieganie przesuszeniu obszarów. Ze względu na dużą zdolność gromadzenia wody, która jest cechą utworów organicznych, szczególną rolę, wśród obszarów mokradłowych, odgrywają torfowiska. Należy podkreślić, iż własności te zostały udokumentowane poprzez parametry takie jak wodochłonność (wodonośność) i nasiąkliwość. Rola retencyjna torfowisk, w zakresie ilościowym, jest największa spośród wszystkich obszarów mokradłowych (na obszarze powiatu przedstawiono rozmieszczenie torfowisk na Rysunku 11). Pozostałe obszary, w kontekście zwiększenia możliwości retencyjnych, mogą mieć znaczenie lokalne, krajobrazowe i oczywiście przyrodnicze (ochrona bioróżnorodności). Dla wielu obszarów użytkowanych rolniczo niemałe znaczenie odgrywa również funkcja przeciwpowodziowa obszarów mokradłowych – regulacja odpływu ze zlewni. Mokrałta pełnią także rolę związaną z poprawą i ochroną stanu wód – są naturalnymi oczyszczalniami ze związków biogenych i innych zanieczyszczeń. Również największą zdolność w tym zakresie posiadają torfowiska. Zatem ochrona mokradeł na obszarach rolnych, w kontekście poprawy gospodarowania wodą, jest bardzo duża, niestety przez wiele lat niedoceniana.

W Polsce, spośród różnych źródeł dostępnych informacji i danych, najpełniejszą bazę danych w zakresie obszarów mokradłowych, stanowi GIS-Mokrałta²⁶. Integracja szeregu rodzajów danych, w ramach projektu: „System informacji przestrzennej o mokradłach Polski”²⁷ pozwoliła na przygotowanie spójnej dla całego kraju, jednorodnej metodycznie, informacji o obszarach mokradłowych. Na jej podstawie można wnioskować o ogólnym stanie mokradeł.

Podstawą działań związanych z ochroną obszarów mokradłowych jest zapobieganie ich przesuszeniu – hamowanie odpływu wody z tych obszarów. W tym celu zaleca się stosowanie różnego rodzaju trwałych przegród na rowach. Szczególnie zalecane są przegrody o stałym poziomie piętrzenia, wykonywane z materiałów naturalnych tj. drewno i torf. Skuteczne jest też zasypywanie całych rowów odwadniających albo ich odcinków. Konieczne może okazać się wykonywanie trwałych budowli kamiennych lub betonowych. Na obszarach szczególnie cennych pod kątem ich funkcji retencyjnych – torfowiskach, rekomenduje się:

- zachować naturalne warunki wodne, unikać sztucznego odwodnienia, nie konserwować i nie utrzymywać sztucznych rowów odwadniających torfowisko;
- zachować w stanie naturalnym strefę okalającą torfowisko - zależności od lokalnych warunków terenowych od kilkunastu do kilkudziesięciu metrów (w zależności od nachylenia zboczy, występującej roślinności itp.)²⁸

²⁵ Konwencja o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego z dnia 2 lutego 1971, Ramsar, Iran.

²⁶ www.gis-mokradla.info

²⁷ projekt zrealizowany na zlecenie Ministerstwa Środowiska przez IMUZ

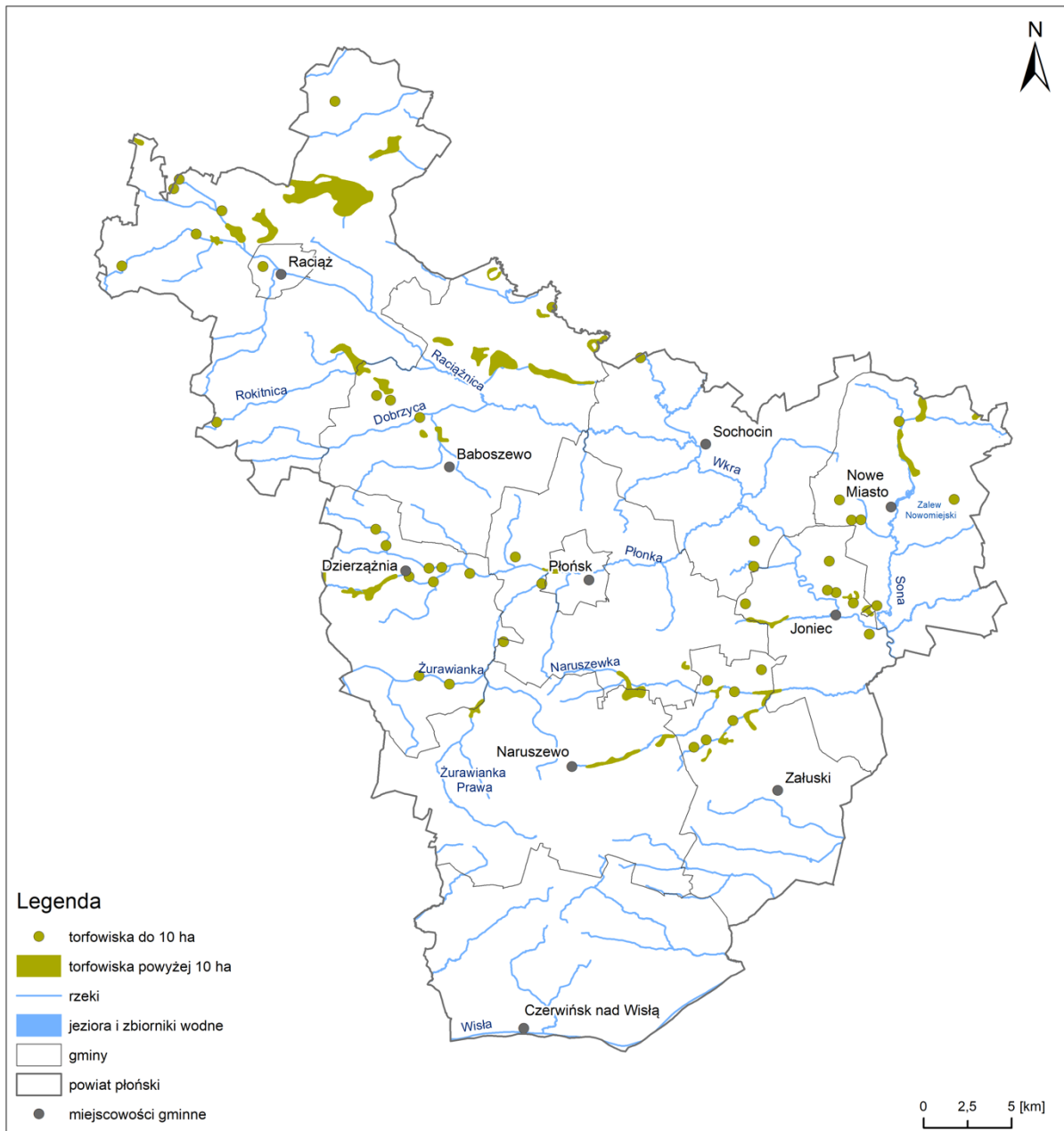
²⁸ M. Makles, P. Pawlaczyk, R. Stańko Podręcznik najlepszych praktyk ochrony mokradeł, CKPŚ, 2014

Podtrzymywanie i przywracanie naturalnych zdolności retencyjnych obszarów mokradłowych jest jednym z najskuteczniejszych i najbardziej ekonomicznych działań w obszarze mikro i małej retencji, zalecanych do wdrożenia na obszarach użytkowanych rolniczo.

Rysunek 11 Torfowiska na terenie powiatu

źródło: opracowanie własne na podstawie MPHP10 oraz bazy danych GIS-Mokradła: <http://www.gis-mokradla.info/html/>

4.3 Inne potrzeby/problemy

Podczas prowadzonej wśród gmin oraz skierowanej do powiatu ankietyzacji dotyczącej problemów związanych z gospodarowaniem wodami, Starostwo Powiatowe w Płońsku zidentyfikowało poniżej przytoczone obszary problemowe.

W zakresie identyfikowanych problemów i potrzeb w zakresie gospodarki wodnej należy podkreślić, że na terenie całego powiatu płońskiego, który jest powiatem typowo rolniczym, deficyt opadów w sezonie wegetacyjnym powoduje konieczność nawadniania upraw. Z uwagi na niewielkie zasoby wód powierzchniowych do nawadniania wykorzystywana jest często woda podziemna, przy czym część ujęć jest wykorzystywana nielegalnie (tj. bez pozwolenia wodnoprawnego). Jedną z przyczyn takiego stanu są skomplikowane i wymagające znacznego czasu (nawet ponad 1 rok) procedury administracyjne, związane z uzyskaniem takiego pozwolenia (decyzja środowiskowa, projekt robót geologicznych, dokumentacja hydrogeologiczna, ew. warunki zabudowy). Skala nielegalnego poboru wody jest nieznaną i uniemożliwia racjonalne oszacowanie bilansu wodnego. Jednym z proponowanych rozwiązań ograniczających deficyt wód dla potrzeb rolnictwa jest retencjonowanie wody powierzchniowej na wielu poziomach – od prostych zastawek na rowach melioracyjnych po budowę zbiorników zaporowych na ciekach naturalnych. Równocześnie podkreślono, iż rozwiązania powyższych problemów nie leżą w zakresie zadań powiatu.

5 Określenie celów strategicznych

Na podstawie diagnozy i identyfikacji potrzeb określono 3 główne cele strategiczne dla powiatu w zakresie gospodarki wodnej.

Pierwszy zdefiniowano jako dążenie i osiągnięcie:

- zmian w przepisach ułatwiających retencję na obszarach rolniczych.

Drugi to:

- wypracowanie narzędzi dla finansowania zadań w zakresie małej retencji oraz konserwacji i modernizacji systemów i urządzeń melioracji wodnych

Trzeci, pomimo wdrożonych mechanizmów KPOSK oraz trwających inwestycji w tym kierunku, nadal istnieje potrzeba rozbudowy sieci kanalizacyjnej i dofinansowania gmin w tym zakresie.

6 Lista inwestycji i lokalnych działań do podjęcia w powiecie

Na potrzeby prac nad niniejszą ekspertyzą przygotowano i przeprowadzono ankietę wszystkich gmin na obszarze powiatu w zakresie udzielenia informacji nt. działań inwestycyjnych, potrzeb oraz oczekiwań w kontekście konieczności poprawy stanu zasobów wodnych, zwiększenia retencji oraz gospodarowania wodą na obszarach rolniczych. Na podstawie uzgodnień z Zamawiającym wzięto pod uwagę inwestycje i działania planowane do 2027 r. W zakresie działań planowanych do realizacji przez jednostki PGW WP posłużono się dokumentami planistycznymi – II aPGW, PZRP, PPNW oraz PPSS. Dokumenty te zostały opracowane w 2020 oraz 2021 r. i zawierają najbardziej aktualne listy potrzeb inwestycyjnych, które były rozpoznawane przez szereg jednostek oraz instytucji poprzez prowadzenie szczegółowych, wielomiesięcznych analiz projektowych, modelowych oraz ankietowych.

Zestawienie potrzeb inwestycyjnych przedstawiono w Tabeli 4, natomiast lokalizację na poniższym rysunku.

Rysunek 12. Lokalizacja planowanych działań na terenie powiatu – działania zgłoszone i poddane analizie

